

УДК 902: 378.4 (477.83-25) (082)

РОМАН БЕРЕСТ

**НАУКОВИЙ ЗБІРНИК
“АРХЕОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛЬВІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ”:
ОСНОВНІ ПІДСУМКИ ПЕРШОГО ДЕСЯТИЛІТТЯ**

Стаття присвячена історії заснування та розвитку в період 1995-2005 рр. друкованого органу “Археологічні дослідження Львівського університету”.

Ключові слова: археологічна наука, університет, наукові дослідження, археологія.

У 2005 р. виповнилося десять років від часу заснування наукового збірника “Археологічні дослідження Львівського університету”. Рішення про заснування кафедральної збірки наукових праць було прийнято на засіданні кафедри археології, античності та середньовіччя 4 грудня 1995 р. (протокол №7). Його було заплановано, як щорічне наукове видання, передусім, рекомендоване для студентів спеціальності “Археологія”, а також для істориків, краєзнавців, широкого кола читачів. За десятилітній відрізок часу на сторінках „Археологічних досліджень Львівського університету” опубліковано близько 140 наукових статей у підготовці яких брало участь понад 150 авторів. Загальний об’єм друкованої продукції складає понад 100 друкованих аркушів, що є вагомим внеском у скарбницю археологічної науки України.

Ідея заснування спеціального археологічного збірника наукових праць на історичному факультеті з’явилася з розширенням географії наукових археологічних досліджень, які простежуються у Львівському університеті уже наприкінці 80 – на початку 90-х років минулого століття. Важливим чинником у розширенні сфери археологічної діяльності стало проведення рятувних археологічних робіт на історичних пам’ятках, котрі потрапляли у зону руйнування. У вище зазначений період, рятувні археологічні дослідження Львівський університет проводив у місцях меліоративних, іригаційних та інших робіт у Західному Побужжі, на Волині, в зоні видобутку та будівництва різних комунікацій ВО “Сірка” на Розточчі, в районі забудови 5 мікрорайону м. Червонограда, по лінії траси нафтопроводу “Дружба” та ін. Вагомим чинником у розширенні сфери археологічних досліджень стало створення у 1986 р. на історичному факультеті Львівського державного університету ім. І. Франка лабораторії археологічних і соціологічних досліджень (НДЛ-81), яку очолив В. Касюхнич. Проте, результати наукових

досліджень “осідали” в архівах та у фондowych збірках і тому для загалу залишалися майже невідомими. Свої публікації дослідники змушені були поміщати у різні історичні збірники праць.

Ідею заснування наукового спеціалізованого археологічного видання ще весною 1995 р. підтримав декан історичного факультету проф. С. Макарчук. Згодом обговорення шляхів створення нового збірника вийшло за межі кафедри і було отримано чимало цікавих пропозицій. Науковий співробітник Львівського історичного музею В. Конопля запропонував створити міжінституційний науковий археологічний збірник. Така ідея після обговорення та детальної аргументації видавалася цілком раціональною. Більше того, Львівський історичний музей (за словами В. Коноплі) брав на себе усі поліграфічні витрати. Ідею підтримали археологи з Інституту українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України, Інституту народознавства НАН України, Інституту “Укрзахідпроектреставрація”, Музею історії та релігії й інших наукових закладів Львова. Практично усі працівники кафедри, НДЛ-81 та археологічного музею історичного факультету, які вже у вересні – жовтні 1995 р. подали до нового збірника результати своїх досліджень¹.

Успішне завершення польового сезону 1995 р., відкриття спеціальності “Археологія” в 1995/1996 навчальних роках у Львівському університеті, зміна назви кафедри (з історії стародавнього світу та середніх віків на археології, античності та середньовіччя) сприяло тому, що наприкінці поточного року на кафедрі було гостро поставлено питання про необхідність створення власного друкованого органу. Найбільш активно на цьому наполягав завідувач кафедри археології, античності та середньовіччя М. Пелещишин. Практично до початку грудня 1995 р. було підготовано кілька статей, ілюстративні матеріали та проект видання, який отримав назву “Археологічні дослідження Львівського університету у 1995 р.” Підготований збірник наукових праць мав невеликий формат (60 x 84/16). У збірнику було вміщено лише п’ять невеликих публікацій, які доповнювала двадцять одна ілюстрація. Загальний обсяг збірника склав усього 2,5 умовного аркуша. Текстова частина становила лише 14 сторінок невеликого формату. Тираж склав усього 150 примірників. Але навіть невеликий текстовий обсяг та тираж збірника дає змогу простежити доволі широкий хронологічний діапазон та географічну ширину, яку охоплювали дослідженнями працівники кафедри. Так, М. Пелещишин подав статтю про результати археологічного дослідження енеолітичного поселення на горі Жупан, що поблизу містечка Винники. Завідувач Археологічного музею Р. Чайка підготував матеріали про дослідження давньоруського городища Листвин, що знаходиться у Рівненській області. Стаття В. Рудого була присвячена археологічному дослідженню ранньослов’янського селища Стині, що знаходиться поблизу м. Новояворівськ. Дослідженню давньоруських поселень біля с. Страдч, що біля смт. Івано-Франкове приурочили свою публікацію Р. Берест та В. Касюхнич. Лаборант кафедри П. Довгань зібрав

цікаві відомості про охоронні дослідження вздовж вітки нафтопроводу „Дружба” у Золочівському та Бродівському районах Львівської області.

Слабка матеріально-технічна база та багато інших причин призвели до того, що аж 20 травня 1996 р. редактор видавництва Львівського державного університету ім. І. Франка Т. А. Веремчук прийняла збірник до друку. Друк було виконано у машинно-офсетній лабораторії ЛДУ. Велике сприяння та практичну допомогу у виході публікації в світ надав керівник лабораторії Ігор Хом'як та відповідальний працівник Ольга Соловей. За їхньою рекомендацією було виготовлено тверду обкладинку, підібрано кліше та ін.²

Заснування археологічного збірника наукових праць дослідників Львівського університету стало помітним явищем серед науковців та громадськості. Чимало вчителів історії, краєзнавців, студентів із тих населених пунктів, де проводилися археологічні дослідження зі сторінок друкованого органу могли отримувати необхідну історичну інформацію. Збірник викликав не тільки значний громадський, але й науковий інтерес. Враховуючи важливість та наукову цінність інформації, яку подано на сторінках видання було запропоновано перевести його у категорію видань Вищої Атестаційної Комісії України.

Другий випуск “Археологічних досліджень Львівського університету” стали готувати до друку після польового сезону 1996 р. Відповідно до вимог ВАКУ було обрано редакційну колегію, у яку ввійшли проф. М. Пелецишин, проф. Л. Крушельницька та проф. М. Кучінко. Помітною ознакою другого випуску “Археологічних досліджень ...” є не лише зростання праці у кількісному посторінковому об'ємі, але й у якіснішому поданні текстового та ілюстративного матеріалу. Крім викладачів та співробітників кафедри до участі у збірнику наукових праць було запрошено аспірантів кафедри (О. Заставну та Я. Онищука). Таким чином, загальний об'єм другого випуску сягнув майже 7 друкованих аркушів (106 с.)³.

У 1998 р. побачив світ третій випуск “Археологічних досліджень Львівського університету”, який у посторінковому обсягу перевищив попередній випуск (112 с)⁴. Це, фактично, останнє видання, яке здійснювалося під керівництвом проф. М. Пелецишина. Вражаючим залишається той енергійний запал та ентузіазм із яким М. Пелецишин працював, як відповідальний редактор над матеріалами збірника. У зазначеному випуску йому належить більше половини власних друкованих матеріалів. Меншу частину склали подані результати досліджень працівників та аспірантів кафедри.

Смерть М. Пелецишина внесла нові корективи у роботу кафедри археології, античності та середньовіччя. Кафедра поповнилась новими працівниками, новими ідеями, новими задумами, але в плані видання “Археологічних досліджень Львівського університету” збірник опинився на грані закриття. У 1999 р. збірник не вийшов. З великими труднощами, аж на наступний рік вдалося підготувати черговий випуск археологічних

досліджень, який присвячено М. Пелешишину. Передусім було впорядковано та підготовано наукові праці, які не встиг завершити М. Пелешишин. У склад редакційної колегії увійшов проф. В. Баран, Л. Мацкевий, Л. Крушельницька та М. Кучінко.

За рішенням редакційної колегії було розширено рубрикацію збірника. Введення нової рубрики "Історіографія та історія археології" сприяло розширенню наукового значення "Археологічних досліджень Львівського університету. Крім традиційних археологічних науково-дослідних публікацій у збірнику з'явилася низка цікавих розвідкових історіографічних досліджень, присвячених історії розвитку археології у західних областях України (статті Ю. Киричука, Я. Онищука, А. Копитка, Г. Кобаля, О. Киричук та інші)⁵.

У 2001 р. науковий збірник кафедри "Археологічні дослідження Львівського університету" знову не вийшов у світ. Наприкінці року проблема подальшої долі наукового видання неодноразово обговорювалася на засіданні кафедри археології, античності та середньовіччя, ставилося питання на рівні проректора з наукової роботи, а також на засіданні вченої ради історичного факультету. Враховуючи особливості тогочасного штатного складу кафедри у січні 2002 р. з ініціативи завідувача доц. Р. Шиян було доручено доц. Р. Бересту взяти на себе відповідальність за підготовку та випуск нового збірника. Технічну допомогу погодилися надати асист. Я. Онищук, доц. В. Рудий, асп. Т. Мильян та інші працівники кафедри.

Порівняно за короткий період було зібрано значну наукову продукцію, проведено велику технічну та редакторську роботу відповідно до нових вимог ВАКУ. В плані термінової підготовки наукового збірника із вдячністю згадую титанічну працю редактора Видавничого центру Львівського національного університету Мирослави Миколаївної Мартиняк, практичну допомогу його директора Ігора Володимировича Хом'яка. 27 лютого 2002 р. (протокол №10/2) Вченою Радою Львівського університету науковий збірник "Археологічні дослідження. Випуск 5" було рекомендовано до друку⁶.

Новий збірник помітно відрізняється від попередніх більшим форматом (70 x 100/16), значно більшим обсягом (23,9 друк. арк.), введенням двомовного (україно-англійського) резюме, бібліографічного шифру статей та інших інновацій, яких немає у попередніх збірниках "Археологічних досліджень...".

У склад редакційної колегії було запрошено професора із Ужгородського державного університету Е. Балагурі, професора із Волинського державного університету М. Кучінка, заступника директора Інституту археології НАН України Д. Козака, завідувача відділу слов'янської археології Інституту археології В. Барана, старшого наукового співробітника Наукової бібліотеки імені В. Стефаніка, професора кафедри археології Л. Крушельницьку, відомих професорів історичного факультету Львівського університету С. Макарчука, К. Кондратюка, Л. О. Зашкільняка, а також доцентів Р. Шиян, Р. Береста, В. Рудого, Я. Онищука та ін.

У 2003 р. вийшов черговий збірник “Археологічних досліджень Львівського університету. Випуск 6”. Його видано за редакцією професора кафедри археології Л. Крушельницької⁷.

Збірник було вчасно підготовлено зусиллями членів редакційної колегії й ухвалою Вченої ради Львівського університету рекомендовано до друку. Певною новизною у збірнику є запровадження двох нових рубрик (методика опису пам’яток та рецензія).

У 2004 р. опубліковано сьомий випуск “Археологічних досліджень ...”⁸, який поки що відзначається як один із найкращих видань. Збірник було видано за сприяння та допомоги Рятівної Археологічної Служби й особисто її директора О. Осаульчука. Новими елементами стала порівняно вища якість продукції, поява кольорових ілюстрацій, введення нових рубрик, розширення авторського колективу та ін.

Загалом фахове видання “Археологічні дослідження Львівського університету” має важливе значення у плані продовження традицій львівської археологічної школи, яка заклала основи своєї діяльності ще у XIX ст., підготовки висококваліфікованих спеціалістів, допомоги вчителям, краєзнавцям, любителям та аматорам у вивченні давнього минулого в інтересах розвитку нашої незалежної держави.

ROMAN BEREST

SCIENTIFIC COLLECTION OF ARTICLES “ARCHAEOLOGICAL RESEARCH OF L’VIV UNIVERSITY”: MAIN SUM OF THE FIRST DECADE

The article is dedicated to the history of foundation and development of the collection “Archaeological research of L’viv University” in the period 1995-2005.

Key words: archaeological science, university, scientific research, archaeology.

¹Археологічні дослідження на Львівщині. / Відп. ред. В. Конопля. Львів, 1996. 88 с.

²Археологічні дослідження Львівського університету у 1995 р. / За ред. Пелещишина М. А. Львів, 1996. 40 с.

³ Там само. Вип. 2. / За ред. Пелещишина М. А. Львів, 1997. 106 с.

⁴ Там само. Вип. 3. / За ред. Пелещишина М. А. Львів, 1998. 112 с.

⁵ Там само. Вип. 4. / За ред. Пелещишина М. А. Львів, 2000. 234 с.

⁶ Там само. Вип. 5. / За ред. Береста Р. Я. Львів, 2002. 411 с.

⁷ Там само. Вип. 6. / За ред. Крушельницької Л. І. Львів, 2002. 244 с.

⁸ Там само. Вип. 7. / За ред. Береста Р. Я. Львів, 2004. 417 с.

Стаття надійшла до редколегії 1.10.2005

Прийнята до друку 12.10.2005